Ключові аспекти розвитку сучасної науки [текст] : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 27 лютого 2017 року у м. Ужгород / відп. за випуск Голденблат М.А. // ГО «Європейська наукова платформа». – Одеса : Друкарня «Друкарик», 2017. – Т. 2. – С. 79–82.

ПРОБЛЕМА РОЗБРАТУ В УКРАЇНІ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Бойцун Ірина Євгеніївна
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Україна

Біблійні тексти є актуальними вже протягом кількох тисячоліть. Люди знаходять у них відповіді на складні життєві питання. Тривалий час Біблія сприймалася лише як сакральна книга. Український письменник, митець, філософ Тарас Шевченко був глибоко віруючою людиною, знав напам'ять Псалтир. У важкі хвилини свого життя він звертався до Святого Письма. Цю потребу митця літературознавець І. Дзюба пояснював так: «…для Шевченка й питання про божественне чи земне походження Біблії не стояло, і для нього не менше, ніж поетична сила Біблії, важить соціально-етичний пафос пророків та моральне вчення Христа, явлене в Євангелії, з істиною якої можна звіряти свою суспільну поведінку, свою людську сутність» [1, с. 592].

Біблійна легенда про перше братовбивство має багато інтерпретацій. Вбивство Каїном Авеля, його причини, покарання вбивці переосмислювалися різними письменниками (Дж. Байрон, І. Франко, О. Кобилянська, Ю. Яновський та інші), проте незмінною була ідея: прощення цьому злочину немає. У фольклорі біблійний сюжет трансформувався в казках «Калинова сопілка», «Дідова та бабина дочка», де відбувається переакцентація героїв з

чоловічої статі на жіночу, що пов'язано з часом виникнення казок у добу матріархату.

Тарас Шевченко в біблійних сюжетах також шукав відповіді на болючі питання зі становища в Україні. Він намагався переосмислити історичні події, пов'язати із сучасною йому ситуацією і знайти відповіді на питання, як жити далі. У поетичному світі митця простежується історичний хронотоп української нації: від злетів до падінь, розквіту та руїни: «Історія вже означає не тільки минуле, якого не можна жодним чином змінити, а часопростір, у якому безнастанно твориться нове ставлення до минулих подій і творить його змінна сучасність та нові інтерпретації» [2, с. 233].

Однією з найбільш злободенних проблем українського народу є проблема братовбивчих воєн. Метою статті є простежити інтерпретацію розбрату в Україні в поезії Тараса Шевченка.

Проблема втрати Україною державності, її колонізація Російською імперією проходить через всю творчість Кобзаря. Основним художнім засобом виступають концептуальні метафори, серед яких переважає метафоричний образ матері-України. Вже в ранній період творчості поет констатує: «Обідрана, сиротою Понад Дніпром плаче; Тяжко-важко сиротині, А ніхто не бачить… Тілько ворог, що сміється… Смійся, лютий враже! Та не дуже, бо все гине – Слава не поляже; Не поляже, а розкаже, Що діялось в світі, Чия правда, чия кривда І чиї ми діти» («До Основ'яненка») [3, с. 92]. Тарас Шевченко вирішує знайти причини трагічного становища й частково їх розкриває в поемі «Гайдамаки»: «Отаке-то було лихо По всій Україні! Гірше пекла…а за віщо, За що люде гинуть? Того ж батька, такі ж діти – **Жити б та брататься. Ні, не вміли, не хотіли, Треба роз'єднатися!** (виділення І.Б.)» [3, с. 138].

Захоплення ідеями слов'янофілів сформували в поета нове бачення історії. У поемі «Єретик» митець вказує на ймовірного організатора міжусобиць – **злі сусіди**: «Запалили у сусіда Нову добру хату Злі сусіди…» [3, с. 255]. Простежується асоціація з Російською імперією, особливо, якщо згадати про переважно німецьке походження російських імператорів: «Отак німота

запалила Велику хату. І сім'ю, Сім'ю славян роз'єдинила І тихо, тихо упустила Усобищ лютую змію» [3, с. 255]. Літературознавець І. Дзюба з цього приводу також наголосив: «Натомість месіанська ідея російських слов'янофілів мала виразне імперіалістичне забарвлення, оскільки спиралася на великодержавність; риторично проголошуючи братерство слов'ян, фактично встановлювала субординацію між ними, саме ж «визволення» слов'ян розглядала, по суті, лише як прелюдію і засіб до світового поширення православ'я і монархізму» [1, с. 367].

У подальші роки у творах Тараса Шевченка простежується чіткий взаємозв'язок між нужденним становищем України і братовбивчими війнами. У вірші «Розрита могила» вустами матері-України оголошується присуд діям Богдана Хмельницького. Ці звинувачення звучать і в словах козака-мерця: «Як запродав гетьман У ярмо християн, Нас послав поганяти. По своїй по землі Свою кров розлили І зарізали брата. Крові брата впились І отут полягли У могилі заклятій» («В казематі») [3, с. 357]. Алюзії на біблійну легенду чітко простежуються. Отже, нащадки братовбивць несуть спокуту за скоєний дідами злочин – і це одна з причин трагедії України. Діти й онуки вбивць не можуть знайти внутрішньої рівноваги, і Шевченко гірко констатує: «Доборолась Україна До самого краю. Гірше ляха свої діти Її розпинають» («Послання і мертвим, і живим…») [3, с. 320].

Ще одна причина трагедії української нації криється в ній самій. Поневолити українців було б неможливо без зради і підступності. Представники української еліти заради цюхвилинного задоволення, приватних інтересів, пихи, помсти ішли на співпрацю з колонізаторами, ставали на шлях зради: «Бували войни й військовії свари: Галагани, і Киселі, і Кочубеї-Нагаї – Було добра того чимало. Минуло все, та не пропало, Остались шашелі: гризуть, Жеруть і тлять старого дуба… А од коріння тихо, любо Зелені парості ростуть. І виростуть; і без сокири Аж зареве та загуде, Розтрощить трон, порве порфіру, Роздавить вашого кумира, Людськії шашелі. Няньки, Дядьки отечества чужого!» [3, с. 638]. У поемі-містерії «Великий льох» Тарас Шевченко

розкриває таємницю прокляття українського народу: «Сміється і ридає Уся Україна! То близнята народились, А навісна мати Регочеться, що Йванами Обох буде звати!» [3, с. 291]. Науковець І, Дзюба окреслив стан поета: «Це та візія, що мучила Шевченка, і, знав він, мучитиме його живих і ще ненароджених земляків і Україні й поза Україною сущих: смертельна розбратаність. Два Івани – це дві різноспрямовані енергії в одному народі, які протягом принаймні трьох із половиною століть української історії, руйнуючи Україну, діставали максимальне вираження в конкретних яскравих постатях» [1, с. 274]. Отже, виходячи з цих рядків, другою причиною міжусобиць в Україні є відсутність єдності.

Тарас Шевченко, окресливши ці дві причини в поезії, вказує шлях їх подолання – християнське братолюбіє. Відповідно до канонів віри поет вирішує звернутися з молитвою до Бога і закликає всіх брати з нього приклад: «А я тихо помолюся, Щоб усі славяни стали Добрими братами, І синами сонця правди…» («Єретик») [3, с. 257]; «Любітеся, брати мої, Украйну любіте І за неї, безталанну, Господа моліте» («В казематі») [3, с. 356].

Митець щиро вірив в очищувальну силу молитви, тому й змоделював образ щасливого буття української нації: «І забудеться срамотня Давняя година, І оживе добра слава, Слава України, І світ ясний, невечірній Тихо засіяє… Обніміться ж, брати мої, Молю вас, благаю!» («Послання..) [3, с. 321].

Проблема розбрату в Україні є актуальною, аби її вирішити потрібно звернутися до творчості українських письменників, серед яких особливе місце належить спадщині Тараса Шевченка. Поету-мислителю вдалося зазирнути за грані буття і вказати шляхи будівництва сильної й незалежної української держави. Причини трагедії полягають у братовбивчих війнах, невмінні пробачати й розкаюватися у власних гріхах, амбітності й схильності до зради, підступності окремих представників українського народу. Тарас Шевченко закликає українців до єдності, що зробить Україну однією з наймогутніших держав у світі. Творча спадщина письменника потребує постійного

переосмислення і тому буде об’єктом подальших літературознавчих досліджень.

Список використаних джерел:

1. Дзюба Іван Тарас Шевченко. Життя і творчість. / І. М. Дзюба. – 2-ге вид., доопрац. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.

2. Овчарек Богдан Поняття та еволюція літературної семіотики / Богдан Овчарек // Література. Теорія. Методологія : Пер. з польськ. С. Яковенка / Упор. і наук. ред. Д. Уліцької. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – С. 216-234.

3. Шевченко Т. Кобзар. Повна ілюстрована збірка / Т. Г. Шевченко ; передм. І. Дзюби ; упоряд. текстів та комент. С. Гальченка ; ст. та комент. до іл.. Т. Андрущенко. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 720 с. : іл.